“วันนวมินทรมหาราช” วันที่ระลึกถึงพระมหาราชรัชกาลที่ 9 ผู้ยิ่งใหญ่

บทความพิเศษ

กองวิทยาการ สำนักการศึกษาทหาร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กรุงเทพฯ ประเทศไทย 10400

Technical Affairs Division, Office of Military Education,

National Defence Studies Institute, Bangkok, Thailand 10400

E-mail: library_mod@hotmail.com

ภาพที่ 1 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ที่มา : Thai PBS, 2566

คณะรัฐมนตรีประกาศให้วันที่ 13 ตุลาคม ของทุกปี เป็น *“วันนวมินทรมหาราช”* เนื่องจากวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2566 เป็นวันแห่งการเสด็จสวรรคตครบ 7 ปี หรือเรียกว่า *“สัตตมวรรษ”* เพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กำหนดชื่อ วันคล้ายวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ว่า *“วันนวมินทรมหาราช”* ตามที่รัฐบาลขอพระราชทานพระมหากรุณา (รัฐบาลไทย, 2566) หน่วยราชการในพระองค์ได้เผยแพร่พระราชประวัติ เพื่อน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ (หน่วยราชการในพระองค์, 2566) ดังนี้

พระราชประวัติ

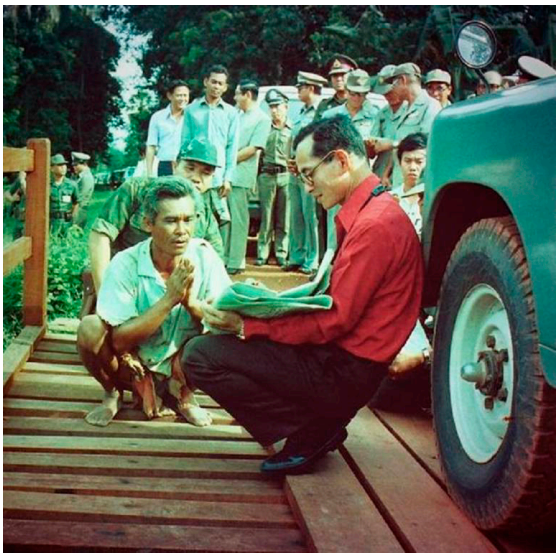
พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เฉลิมพระปรมาภิไธย พระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร สมเด็จพระบรมชนกนาถ เนื่องในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พ.ศ. 2562 ตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า *“พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดช มหาราช บรมนาถบพิตร”* ทรงเป็นกษัตริย์รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี เป็นพระโอรสพระองค์เล็กใน สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก กับสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันจันทร์ที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2470 ณ โรงพยาบาลเมาน์ต์ออเบิร์น เมืองเคมบริดจ์ รัฐแมสซาชูเซตต์ สหรัฐอเมริกา เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติต่อจาก สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 ทรงดำรงสิริราชสมบัติ 70 ปี เสด็จสวรรคต เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 สิริพระชนมายุ 88 พรรษา 10 เดือน 8 วัน

เมื่อทรงพระเยาว์ ขณะมีพระชนมายุ 5 พรรษา ทรงเข้าศึกษาระดับชั้นอนุบาล ที่โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2476 เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชชนนี สมเด็จพระเชษฐภคินี และสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชไปประทับ ณ เมืองโลซาน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทรงเข้าศึกษาต่อระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนเมียร์มองต์ (École Miremont) จากนั้นทรงเข้าศึกษาชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนเอกอล นูแวล เดอ ลา สวิส โรมองด์ (École Nouvelle de la Suisse Romande) พ.ศ. 2488 ทรงได้รับประกาศนียบัตร ด้านอักษรศาสตร์ จากโรงเรียนยิมนาส คลาสสิค ก็องโตนาล (Gymnase Classique Cantonal) แห่งเมืองโลซาน จากนั้น ทรงศึกษาชั้นอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยโลซาน แผนกวิชาวิทยาศาสตร์ ในเวลาต่อมาเมื่อทรงรับสิริราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ลำดับที่ 9 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์แล้วได้เสด็จพระราชดำเนินกลับไปทรงศึกษาต่อที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทรงเปลี่ยนแผนกการเรียนเป็นวิชารัฐศาสตร์และกฎหมาย เพื่อเตรียมพระองค์ในการรับพระราชภารกิจ

ภาพที่ 2 สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก และ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ที่มา : หน่วยราชการในพระองค์, 2566

ภาพที่ 3 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
ที่มา : Thai PBS, 2566

พ.ศ. 2492 ทรงหมั้นกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร (พระธิดาใน พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้านักขัตรมงคล กับหม่อมหลวงบัว กิติยากร) ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อเสด็จนิวัตประเทศไทยใน พ.ศ. 2493 แล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส เมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2493 ณ วังสระปทุม และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนาหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร เป็น *"สมเด็จพระราชินีสิริกิติ์"* พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จผ่านพิภพในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ทรงได้รับการเฉลิมพระปรมาภิไธยตามจารึกในพระสุพรรณบัฏว่า *"พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามมินทราธิราชบรมนาถบพิตร"* ในโอกาสนี้ พระราชทานพระปฐมบรมราโชวาทแก่ปวงชนชาวไทยว่า ***"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"*** และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนาเฉลิมพระเกียรติยศสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ เป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี ต่อมา พ.ศ. 2499 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เฉลิมพระนามาภิไธย เป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ต่อมา พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เฉลิมพระนามาภิไธย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เนื่องในโอกาสพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พ.ศ. 2562 เพื่อเฉลิมพระเกียรติยศสมเด็จพระบรมราชชนนี ตามที่จารึกใน พระสุพรรณบัฏว่า *"สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง"*

ภาพที่ 4 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง
ที่มา : หน่วยราชการในพระองค์, 2566

พระราชกรณียกิจตลอดระยะเวลา 70 ปีที่ครองราชย์

ตลอดรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ประชาชนชาวไทยใต้ร่มพระบารมีต่างมีความผาสุกร่มเย็น ด้วยพระมหากรุณาธิคุณและน้ำพระราชหฤทัยที่ทรงห่วงใยในชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรที่ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อน ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่เพื่อก่อเกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนแก่ประเทศชาติและประชาชน ทรงอุทิศเวลาในการเสด็จพระราชดำเนินไปยังท้องถิ่นทุรกันดารในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อช่วยพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎรให้ดีขึ้น

หลังจากเสด็จนิวัตประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2494 และประทับในพระราชอาณาจักรเป็นการถาวรแล้ว พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อทอดพระเนตรชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎร แม้ว่าในช่วงเวลานั้นเส้นทางการคมนาคมยังเต็มไปด้วยความยากลำบาก การเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรอย่างเป็นทางการครั้งแรก เริ่มต้นขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2498 เป็นการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในภาคกลาง ระหว่างวันที่ 20-21 และวันที่ 27-29 กันยายน พ.ศ. 2498 ลำดับถัดมา คือ การเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างวันที่ 2-20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2498 เป็นเวลา 19 วัน การเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในภาคเหนือ ระหว่างวันที่ 27 กุมภาพันธ์-17 มีนาคม พ.ศ. 2501 เป็นเวลา 19 วัน และการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในภาคใต้ ระหว่างวันที่ 6-26 มีนาคม พ.ศ. 2502 เป็นเวลา 20 วัน ตามลำดับนับแต่นั้นเป็นต้นมา ทรงถือเป็นธรรมเนียมที่จะเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับแรมณ พระตำหนักในแต่ละภูมิภาค ภาคเหนือ ภูพิงคราชนิเวศน์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภูพานราชนิเวศน์ ภาคใต้ ทักษิณราชนิเวศน์ รวมทั้ง พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อทรงงานช่วยเหลือพสกนิกรในท้องถิ่นทุรกันดารเป็นประจำทุกปี

ภาพที่ 5 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรตามภูมิภาคต่าง ๆ

ที่มา : หน่วยราชการในพระองค์, 2566

การเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรตามภูมิภาคต่าง ๆ ทำให้ทรงรับรู้ถึงความทุกข์ยากเดือดร้อนของราษฎร ดังเช่นเมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปประทับแรม ณ พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อ พ.ศ. 2495 ทรงได้รับทราบถึงปัญหาและความยากลำบากในการเดินทางสัญจรของราษฎร จึงเป็นที่มาของโครงการสร้างถนนสายห้วยมงคล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โครงการพระราชดำริด้านพัฒนาชนบทโครงการแรกที่มุ่งช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่ราษฎรกำลังประสบอยู่ ต่อมา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างอ่างเก็บน้ำเขาเต่าขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำของราษฎรในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้มีน้ำจืดไว้สำหรับบริโภคและอุปโภคได้ตลอดทั้งปี นับเป็นโครงการพระราชดำริด้านชลประทานโครงการแรก หลังจากนั้นทรงริเริ่มโครงการด้านการพัฒนาชนบทอีกหลากหลายโครงการ ทั้งโครงการที่เกี่ยวกับดิน น้ำ ป่าไม้ การประมง และการปศุสัตว์ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญสำหรับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และยังเป็นการวางรากฐานสำหรับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ด้วยพระวิสัยทัศน์อันกว้างไกลทำให้ตลอดระยะเวลา 70 ปีแห่งการครองราชย์ประเทศไทยจึงมีโครงการพระราชดำริ/โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการส่วนพระองค์ โครงการตามพระราชประสงค์ จำนวนกว่า 4,000 โครงการ และมีศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 6 แห่ง ในทุกภูมิภาคของประเทศ พระราชกรณียกิจที่ยังประโยชน์สุขแก่ประเทศชาติและอาณาประชาราษฎร์มากมายเหลือคณานับ ได้แก่

พระราชกรณียกิจด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงศึกษาค้นคว้าเรื่อง *“น้ำ”* ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ทั้งการพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำ การจัดการน้ำใต้ดิน การแก้ไขปัญหาอุทกภัย ซึ่งถือเป็นยุคทองของระบบการชลประทานไทย ที่แก้ไขปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง และน้ำเสียทั่วประเทศ ตัวอย่างโครงการพระราชดำริที่สำคัญ คือ โครงการฝนหลวง เป็นโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วง และฝนไม่ตกในพื้นที่เกษตรที่ต้องการ นอกจากนี้ โครงการแก้มลิง เป็นโครงการที่ช่วยแก้ปัญหาน้ำท่วมและเป็นที่พักน้ำก่อนจะระบายสู่ทะเล เป็นต้น

ภาพที่ 6 พระราชกรณียกิจด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
ที่มา : Thai PBS, 2566

พระราชกรณียกิจด้านการบริหารจัดการทรัพยากรดิน

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อการแก้ปัญหาดิน ทั้งดินปนทราย ดินเปรี้ยว ดินเค็ม และการพังทลายของดิน เพื่อให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกได้ดีขึ้น ในปี พ.ศ. 2547 สหภาพวิทยาศาสตร์ทางดินนานาชาติ (International Union of Soil Sciences) ได้มีมติเสนอให้วันที่ 5 ธันวาคม (วันพระบรมราชสมภพ) เป็นวันดินโลก เพื่อยกย่องการทรงงานเรื่องดิน สำหรับโครงการที่สำคัญ คือ โครงการแกล้งดิน ซึ่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.นราธิวาส เป็นตัวอย่างของการประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาดินเปรี้ยวในพื้นที่พรุ ทำให้สามารถปลูกข้าวและเพาะปลูกพืชไร่ได้

ภาพที่ 7 พระราชกรณียกิจด้านการบริหารจัดการทรัพยากรดิน
ที่มา : Thai PBS, 2566

พระราชกรณียกิจด้านการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทรงพระราชดำริว่า ป่าไม้เป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญของชาติ การทรงงานในเรื่องป่าไม้จึงผสานเป็นแนวทางเดียวกันกับการจัดการทรัพยากรน้ำและดิน พ.ศ. 2504 ประเทศไทยเข้าสู่ยุคสมัยของการพัฒนา พื้นที่ป่าไม้แปรสภาพเป็นพื้นที่การเกษตร พื้นที่อุตสาหกรรม จัดสรรเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย บางพื้นที่ถูกใช้เป็นแหล่งปลูกพืชเสพติด ส่งผลให้พื้นที่ป่าลดจำนวนลง จึงทรงพิจารณาศึกษาหาแนวทางช่วยเหลือ เช่น โครงการหลวง พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์และพระราชทานคำแนะนำให้ชาวไทยภูเขาเปลี่ยนจากการปลูกฝิ่นมาปลูกพืชผักและดอกไม้เมืองหนาว เช่น ถั่วแดงหลวง มะเขือเทศ แอปเปิล สตรอว์เบอร์รีพันธุ์พระราชทาน 80 สาลี่ พลับ ลูกท้อ ชา และกาแฟอาราบิก้า รวมทั้งพระราชทานพันธุ์สัตว์ เช่น ปลาและหมู สร้างสถานีวิจัยเกษตรและศูนย์พัฒนาพืช

ภาพที่ 8 พระราชกรณียกิจด้านการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้
ที่มา : Thai PBS, 2566

พระราชกรณียกิจด้านการแพทย์และการสาธารณสุข

ต้นรัชสมัยรัชกาลที่ 9 ช่วง พ.ศ. 2496 การแพทย์และการสาธารณสุขของไทยยังไม่เจริญนัก เกิดโรคระบาดได้แก่ โรคเรื้อน อหิวาตกโรค โรคโปลิโอ และโรคเท้าช้าง ทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้ทุนการศึกษาแก่แพทย์ที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ รวมถึงสร้างตึกโรงพยาบาล พัฒนาการแพทย์และการสาธารณสุขของประเทศด้วยพระราชกรณียกิจและพระมหากรุณาธิคุณด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ทำให้โรคระบาดที่เกิดในประเทศไทยในอดีตสงบลง และทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศผู้นำด้านการแพทย์และการสาธารณสุขในภูมิภาคนี้

ภาพที่ 9 พระราชกรณียกิจด้านการแพทย์และการสาธารณสุข
ที่มา : Thai PBS, 2566

พระราชกรณียกิจด้านการศึกษา

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงให้ความสำคัญกับการศึกษา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดตั้งโรงเรียน สำหรับเป็นสถานที่ศึกษาของพระราชโอรสและพระราชธิดา บุตรหลานข้าราชบริพารและประชาชนทั่วไป ได้แก่ โรงเรียนจิตรลดา โรงเรียนราชวินิต ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นต้น และทรงรับอุปถัมภ์โรงเรียนไว้ในพระบรมราชานุเคราะห์และในพระบรมราชูปถัมภ์ และยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานทุนการศึกษาให้แก่เยาวชนไทย ครอบคลุมทุกสาขาอาชีพ ตั้งแต่ระดับประถม ถึงระดับปริญญาเอก ทุนพระราชทานเหล่านี้มาจากพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ พระบรมวงศานุวงศ์และผู้โดยเสด็จพระราชกุศล เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการสร้างอนาคตของชาติ

ภาพที่ 10 พระราชกรณียกิจด้านการศึกษา
ที่มา : Thai PBS, 2566

พระราชกรณียกิจด้านศาสนา

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นพุทธมามกะที่ทรงพระราชศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนาอย่างมั่นคง ทรงพระผนวชตามโบราณราชประเพณี ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อ พ.ศ. 2499 และประทับศึกษาพระธรรมวินัย ณ วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นเวลา 15 วัน ในฐานะองค์พุทธศาสนูปถัมภก ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาตามราชประเพณี เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตน-ปฏิมากรประจำฤดูโดยสม่ำเสมอ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดสร้าง พระพุทธนวราชบพิตรขึ้นสำหรับพระราชทานเป็นพระพุทธรูปประจำจังหวัด

เพื่อประดิษฐาน ณ ศาลากลางจังหวัดต่าง ๆ ทั่วพระราช-อาณาจักร และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หล่อพระพิมพ์พระสมเด็จจิตรลดา เพื่อพระราชทานเป็นขวัญกำลังใจให้แก่ทหาร ตำรวจผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่อันตรายมีความเสี่ยงสูง

ภาพที่ 11 พระราชกรณียกิจด้านศาสนา
ที่มา : Thai PBS, 2566

พระราชกรณียกิจด้านคมนาคม

ในอดีต เส้นทางการสัญจรของประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นถนนดินลูกรังหรือไม่ก็เป็นเพียงทางเดินเท้า ราษฎรในถิ่นที่ห่างไกลต้องอาศัยเกวียนหรือสัตว์เป็นพาหนะ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานพระราชดำริให้สร้างเส้นทางคมนาคมสัญจรหลายโครงการ เพื่อประโยชน์ของราษฎรในท้องถิ่นทุรกันดารและแนวชายแดน ให้สามารถเข้าถึงสถานีอนามัย โรงพยาบาล โรงเรียน และส่งพืชผลการเกษตรมายังแหล่งจำหน่ายได้ง่ายขึ้น เช่น พ.ศ. 2495 พระราชทานรถไถหรือรถบลูโดเซอร์ (Bulldozer) แก่หน่วยตำรวจตระเวนชายแดนค่ายนเรศวร เพื่อใช้สร้างถนนที่บ้านห้วยมงคล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้ราษฎรได้มีเส้นทางสัญจรไปมาและนำผลผลิตออกมาจำหน่ายยังชุมชนภายนอก ได้สะดวกขึ้นปัจจุบันราษฎรบ้านห้วยมงคลใช้เวลาเดินทางมาสู่ตลาดหัวหินเพียง 20 นาที จากเดิมใช้เวลาถึง 3 ชั่วโมง รวมทั้งพระราชทานแนวพระราชดำริให้หน่วยราชการพัฒนาเส้นทางในพื้นที่ห่างไกลในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรและเจ้าหน้าที่ให้เข้าไปดูแลทุกข์สุขของราษฎรได้สะดวกยิ่งขึ้น เช่น การตัดถนนสายอำเภอระแงะ-บ้านดุซงญอ-นิคมพัฒนาภาคใต้ ถนนสายบ้านสามแยก-อำเภอสุไหงปาดี และทางสายบ้านซากอ-นิคมพัฒนาภาคใต้ รวมทั้งพัฒนาเส้นทางข้ามภูเขาระหว่างบ้านเปาสามขา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ไปยังอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ระยะทาง 10 กิโลเมตร ทำให้ราษฎรทั้งสองฝั่งภูเขาติดต่อกันได้สะดวกขึ้น เป็นต้น

ภาพที่ 12 พระราชกรณียกิจด้านคมนาคม
ที่มา : หน่วยราชการในพระองค์, 2566

พระราชกรณียกิจด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลป-วัฒนธรรมไทย

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชดำริว่าขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทยเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า เป็นหลักฐานที่แสดงถึงความเป็นชาติที่เจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีต จึงควรอนุรักษ์

และฟื้นฟูให้คงอยู่สืบไป ได้แก่ พระราชพิธีบางอย่างที่เลิกปฏิบัติแล้ว ทรงให้ฟื้นฟูขึ้นเสียใหม่ ทรงเห็นว่าพระราชพิธีที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองและประชาชน เช่น พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจแก่เกษตรกร การจัดขบวนพยุหยาตราทางชลมารค ช่วยรักษาราชประเพณีดั้งเดิม และเพื่อให้เรือพระราชพิธี ซึ่งเป็นสมบัติอันล้ำค่าของชาติได้รับการดูแลรักษาให้อยู่ในสภาพดี พระราชพิธีสมโภชขึ้นระวางช้างสำคัญ ช่วยกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์ช้างที่อยู่ตามธรรมชาติ โบราณสถานและโบราณวัตถุ ทรงพระราชดำริว่าโบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเจริญของประเทศ ดังความในพระราชดำรัสในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2504 ความว่า *"...โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และโบราณสถาน ทั้งหลายนั้น ล้วนเป็นของมีคุณค่าและจำเป็นแก่การศึกษาในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และโบราณคดี เป็นเครื่องแสดงความรุ่งเรืองของชาติไทยที่มีมาแต่ในอดีต สมควรจะสงวนรักษาให้คงถาวร เป็นสมบัติส่วนรวมของชาติไว้ตลอดกาล..."* อีกทั้งได้พระราชทานแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการอนุรักษ์และเก็บรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ขุดพบตามท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งกรมศิลปากรได้สนองพระราชดำริด้วยการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานขึ้นในภูมิภาคต่าง ๆ งานจิตรกรรมฝาผนัง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กรมศิลปากรเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถพระพุทธรัตนสถานในพระบรมมหาราชวังขึ้นใหม่ ทรงแก้ไขภาพร่างทุกภาพอย่างละเอียดด้วยพระองค์เอง เพื่อรักษาไว้ซึ่งแบบแผนและเอกลักษณ์ของงานจิตรกรรมฝาผนังของไทย การแต่งกาย พ.ศ. 2523 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานแบบเสื้อชุดไทยพระราชทาน เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายแบบไทย ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้น้อมนำเสื้อชุดไทยพระราชทานใช้แทนชุดสากล ภาษาและหนังสือ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงให้ความสำคัญกับภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ ดังพระราชดำรัสที่พระราชทานในโอกาสที่ทรงร่วมการอภิปรายเรื่อง *"ปัญหาการใช้ภาษาไทย"* กับผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมทางวิชาการของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 ความตอนหนึ่งว่า *"ภาษาไทยนั้นเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของชาติ ภาษาทั้งหลายเป็นเครื่องมือของมนุษย์ชนิดหนึ่ง คือ เป็นทางสำหรับแสดงความคิดเห็นอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งสวยงามอย่างหนึ่ง... จึงจำเป็นต้องรักษาเอาไว้ให้ดี...เรามีโชคดีที่มีภาษาของตนเองแต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้..."* นอกจากนี้ ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดพิมพ์หนังสือที่มีคุณค่าพระราชทานในโอกาสต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป เช่น หนังสือเรื่อง ธรรมเนียมราชตระกูล พระบรมราชาธิบาย เรื่องความสามัคคี พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

ภาพที่ 13 พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ
ที่มา : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ม.ป.ป.

พระราชกรณียกิจด้านการเจริญพระราชไมตรีกับต่างประเทศ

นับแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ประเทศไทยต้องเผชิญกับภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ การเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศมหาอำนาจโลกเสรีในทวีปยุโรปและสหรัฐอเมริกาให้แน่นแฟ้นจะทำให้สถานการณ์ที่ประเทศไทยกำลังประสบอยู่คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น ระหว่าง พ.ศ. 2502-2510 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปเอเชีย ยุโรป และสหรัฐอเมริกา โดยพระราชทานเหตุผลของการเสด็จพระราชดำเนินเยือนว่า *“...ในสมัยนี้ ประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าใหญ่หรือเล็ก ต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ...จึงควรพยายามให้รู้จักนิสัยใจคอกัน ทั้งต้องผูกน้ำใจกันไว้ให้ดี...”* เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือกันในด้านต่าง ๆ การเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเจริญพระราชไมตรีกับมิตรประเทศทั้งในทวีปเอเชีย ยุโรป และสหรัฐอเมริกา ทำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักในสังคมโลกมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังก่อให้เกิดความร่วมมือแบบทวิภาคีในเวลาต่อมา ได้แก่ ความร่วมมือโครงการโคนมไทย-เดนมาร์ก เพื่อสนับสนุนการก่อตั้งสหกรณ์โคนมในประเทศไทย การทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพันธุ์ปลานิลของญี่ปุ่นจากสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโต ขณะทรงดำรงพระอิสริยยศเจ้าชายอากิฮิโต มกุฎราชกุมารแห่งญี่ปุ่น การได้รับเงินทุนสนับสนุนจากมูลนิธิร็อคกี เฟลเลอร์ เพื่อการพัฒนาด้านการแพทย์และการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงได้รับการทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัลจากองค์การระหว่างประเทศและสถาบันชั้นนำของโลกหลากหลายสาขา เช่น รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ (Human Development Lifetime Achievement Award) จากสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) รางวัลเหรียญฟีแล (Philae Medal) จากองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) รางวัลเหรียญทองคำสดุดีพระเกียรติคุณด้านการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด (Award of Appreciation in Recognition of Outstanding Contributions in the Field of International Drug Control) จากโครงการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (UNDCP) รางวัลเหรียญเทเลฟูด (Telefood Award) จากองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) และรางวัลเกียรติยศ Dr. Norman E. Borlaug World Food Prize Medallion ประจำปี 2007 ในฐานะ *“พระมหากษัตริย์นักพัฒนา”*

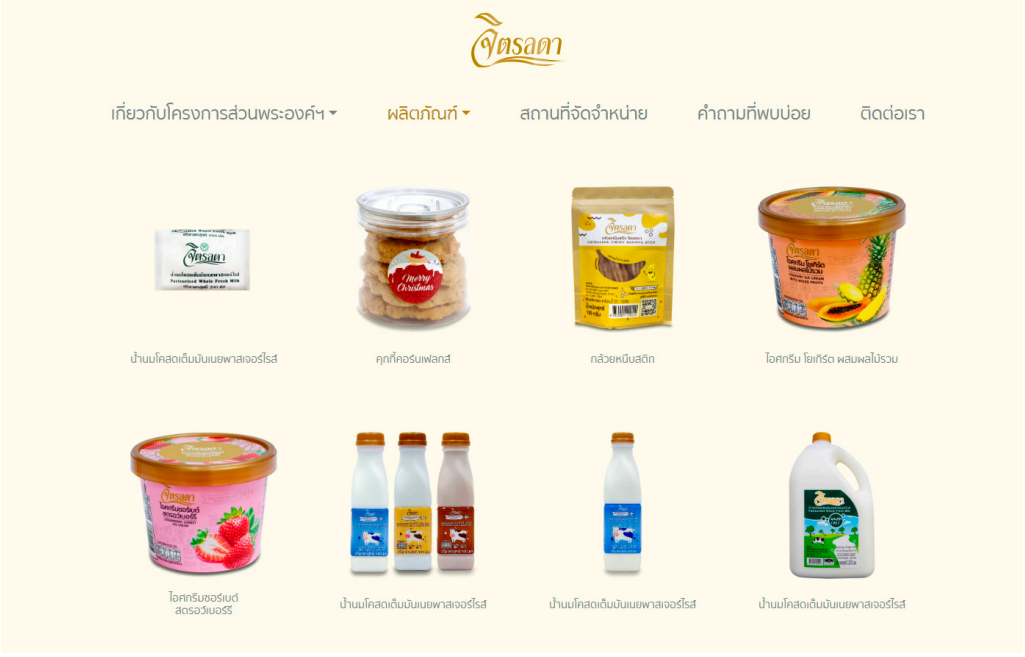

ภาพที่ 14 รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ (Human Development Lifetime Achievement Award) จากสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP)
ที่มา : หน่วยราชการในพระองค์, 2566

โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีพระราชประสงค์จะพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของราษฎร ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมให้ดีขึ้น จึงทรงศึกษาข้อมูลและทรงทดลองปฏิบัติงานด้านเกษตรกรรมในบริเวณ

เขตพระราชฐาน พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เป็นเบื้องต้น ในชื่อ *"โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา"* เมื่อ พ.ศ. 2504 ได้แก่ การเลี้ยงโคนม การเพาะเลี้ยงพันธุ์ปลานิล ปลาหมอเทศ แปลงนาทดลอง ป่าไม้สาธิต โรงสีข้าว โรงบดแกลบ การคิดค้นพลังงานทดแทน พลังงานลม พลังงานแสงอาทิตย์ และไบโอดีเซล เพื่อนำข้อมูลจากการทดลองมาเป็นแบบอย่างให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติในการดำรงชีวิต เมื่อผลการศึกษาทดลองเป็นที่น่าพอใจแล้วจึงพระราชทานแนวพระราชดำริไปยังหน่วยงานผู้ปฏิบัติและเกษตรกร นอกจากนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ดำเนินงานโครงการเพื่อบำบัดความเดือดร้อนเฉพาะหน้าให้แก่ราษฎรด้วย ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์รวมนม เพื่อรับซื้อน้ำนมดิบล้นตลาดจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สร้าง *"โรงนมผง สวนดุสิต"* เพื่อแปรรูปน้ำนมให้เก็บไว้ได้นาน ต่อมา ได้ขยายโรงผลิตผลิตภัณฑ์จากนมเพิ่มเติม คือ โรงนมเม็ด สวนดุสิต โรงนม ยูเอชที สวนจิตรลดา และโรงเนยแข็ง เพื่อส่งเสริมด้านโภชนาการแก่ประชาชน ให้ได้บริโภคผลิตภัณฑ์นมแปรรูปคุณภาพดี ราคาไม่แพง ซึ่งปัจจุบันผลิตภัณฑ์แปรรูปจากน้ำนมเป็นที่นิยมในหมู่ผู้บริโภคทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

ภาพที่ 15 ผลิตภัณฑ์อาหารจากโครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา
ที่มา : โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา, ม.ป.ป.

เพื่อน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร หน่วยงานราชการและภาคประชาชน ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมถวายเป็นพระราชกุศล เช่น การประกอบพิธีสวดพระพุทธมนต์ ทำบุญตักบาตรถวายเป็นพระราชกุศล จัดพิธีวางพวงมาลาและถวายบังคม เช่น บริเวณพระบรมราชานุสาวรีย์ ณ อุทยานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร การวางพวงมาลา ถวายบังคม การสวดมนต์

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (ม.ป.ป.). *พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ.* สืบค้นเมื่อ 31 ตุลาคม 2566, จาก https://www.moac.go.th/royal_ploughing-history

“การกำหนดให้วันที่ 13 ตุลาคม ของทุกปี เป็น “วันนวมินทรมหาราช””. (2566, 2 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่ม 140 ตอนพิเศษ 244 ง.

โครงการส่วนพระองค์ สวนจิตรลดา. (ม.ป.ป.). *ผลิตภัณฑ์อาหาร.* สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2566, จาก https://www.theroyalproject.org/product-category/food/

รัฐบาลไทย. (2566). ครม. *ประกาศให้วันที่ 13 ตุลาคม ของทุกปี เป็น “วันนวมินทรมหาราช”*. สืบค้นเมื่อ 1 พฤศจิกายน 2566, จาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/72662

หน่วยราชการในพระองค์. (2566). *เนื่องในวันคล้ายวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร “วันนวมินทรมหาราช” 13 ตุลาคม 2566 หน่วยราชการในพระองค์ ขอเผยแพร่พระราชกรณียกิจในด้านต่าง ๆ เพื่อน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ พระราชกรณียกิจด้านการคมนาคม.* สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2566, จาก https://www.royaloffice.th/2023/10/07/พระราชกรณียกิจ-คมนาคม/

_____. (2566). *เนื่องในวันคล้ายวันสวรรคตพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร “วันนวมินทรมหาราช” 13 ตุลาคม 2566 หน่วยราชการในพระองค์ ขอเผยแพร่พระราชประวัติเพื่อน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ.* สืบค้นเมื่อ 27 ตุลาคม 2566, จาก https://royaloffice.th/2023/10/02/พระราชประวัติ-2489-2559/

ThaiPBS. (2566). *13 ตุลาคม ของทุกปี “วันนวมินทรมหาราช”* สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2566, จาก https://www.thaipbs.or.th/news/content/332732